

Верховний
Суд

Практика касаційного суду у сфері виконавчого провадження

Василь Крат,
суддя Верховного Суду, кандидат юридичних наук, доцент

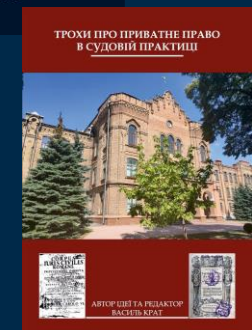
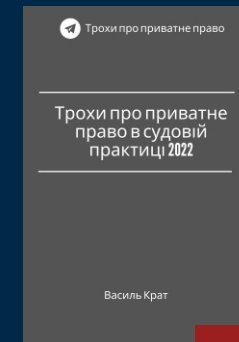
13 вересня 2024 року

Джерела

Трохи про приватне право в судовій практиці (за матеріалами публікацій в соціальній мережі Facebook за 2021 рік) / Редактор та упорядник В. І. Крат. – Київ, 2021. 234 с. URL: <https://t.me/glossema/2>

Трохи про приватне право в судовій практиці (за матеріалами публікацій в телеграм-каналі «Трохи про приватне право» за 2022 рік) / Автор та редактор В. І. Крат. – Київ, 2022. 444 с. URL: <https://t.me/glossema/727>

Трохи про приватне право в судовій практиці (за матеріалами публікацій в телеграм-каналі «Трохи про приватне право» за 2023 рік) / Автор та редактор В. І. Крат. – Київ, 2023. 662 с. URL: <https://t.me/glossema/1451>

Щодо судового контролю за виконанням судових рішень

Постанова КЦС ВС від 22.04.2020 у справі № 641/7824/18

Завданням цивільного судочинства є саме ефективний захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів. В порядку судового контролю за виконанням судових рішень такий захист можливий за умови, що права, свободи чи інтереси сторони виконавчого провадження порушені, а скаржник використовує цивільне судочинство для такого захисту.

По своїй суті ініціювання справи щодо судового контролю за виконанням судових рішень не для захисту прав та інтересів є недопустимим

Дії виконавця підлягають оцінці з точки зору їх спрямованості на забезпечення виконання остаточного судового рішення

Постанова КГС ВС від 28.05.2019 у справі № 905/2458/16

Принцип обов'язковості судового рішення та визначений процесуальним законодавством обов'язок суду із здійснення судового контролю за виконанням судового рішення зобов'язує суди, здійснюючи оцінку тих чи інших обставин, враховувати чи сприяє вчинення будь-якої процесуальної дії (в тому числі судом) виконанню остаточного судового рішення чи навпаки - перешкоджає такому виконанню. При цьому, слід зауважити на тому, що виконання судового рішення є прямим обов'язком боржника (ч. 2 ст. 15 Закону України «Про виконавче провадження»).

Відтак, за наявності будь-яких сумнівів з приводу правомірності чи неправомірності вчинення виконавцем певних дій, останні підлягають оцінці з точки зору їх спрямованості на забезпечення виконання остаточного судового рішення.

Неповнота виконавчих дії

Постанова КЦС ВС від 20.01.2021 року у справі 619/562/18
(провадження № 61-39095св18)

Належним доказом вжиття усіх передбачених Законом заходів з примусового виконання рішення суду, що свідчить про повноту виконавчих дії, є повне виконання рішення суду.

Невиконання рішення суду, що набрало законної сили, свідчить про неповноту виконавчих дії, що є недопустимим з огляду на статтю 129-1 Конституції України

Чи допускається забезпечення позову про звільнення від сплати заборгованості зупинення стягнення у виконавчому провадженні щодо примусового виконання виконавчого листа про стягнення аліментів на утримання дітей?

Постанова КЦС ВС від 25.07.2024 у справі № 565/1607/23

Тлумачення пункту 6 частини першої статті 150 ЦПК України свідчить, що забезпечення позову шляхом зупинення стягнення на підставі виконавчого документа, який оскаржується боржником у судовому порядку, стосується випадків, коли стягнення здійснюється на підставі виконавчих документів, які видані уповноваженими органами. Тобто зупинення стягнення на підставі виконавчого документа не поширюється на випадки оскарження виконавчого документу, виданого судом на виконання рішення суду, яке набрало законної сили.

Касаційний суд звертає увагу, що у частині третій статті 432 ЦПК України законодавець встановив спеціальні забезпечувальні заходи (зупинення виконання за виконавчим документом або заборона приймати виконавчий документ до виконання). Такі забезпечувальні заходи можуть застосовуватися судом, який розглядає заяву про виправлення помилки, допущеної при його оформленні або видачі виконавчого документу, чи про визнання виконавчого документу таким, що не підлягає виконанню.

Щодо податків і виконання судового рішення

Постанова ОП КЦС ВС від 25.03.2024 у справі № 461/2729/22

За змістом пункту 9 частини першої статті 39 Закону України «Про виконавче провадження» виконавче провадження підлягає закінченню у разі, зокрема, фактичного виконання в повному обсязі рішення згідно з виконавчим документом. Постанова про закінчення виконавчого провадження з підстав, передбачених частиною першою цієї статті, вноситься в день настання відповідних обставин або в день, коли виконавцю стало відомо про такі обставини.

Об'єднана палата нагадує, що у постанові Верховного Суду в складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 01 березня 2021 року у справі № 180/1735/16-ц (провадження № 61-18013сво18) зроблено такі висновки: «Зобов'язання припиняється виконанням, проведеним належним чином (частина перша статті 599 ЦК України). Усталеним як в цивілістичній доктрині, так і судовій практиці під принципами виконання зобов'язань розуміються загальні засади згідно яких здійснюється виконання зобов'язання. Як правило виокремлюється декілька принципів виконання зобов'язань, серед яких: належне виконання зобов'язання; реальне виконання зобов'язання; справедливість добросовісність та розумність (частина третя статті 509 ЦК України). Принцип належного виконання полягає в тому, що виконання має бути проведене: належними сторонами; щодо належного предмету; у належний спосіб; у належний строк (термін); у належному місці».

Тлумачення статті 265 ЦПК України дає підстави для висновку, що її положення не містять імперативної вказівки щодо додаткової деталізації суми, яка на підставі рішення суду підлягає стягненню з відповідача на користь позивача, із вказівкою про утримання податків та інших обов'язкових платежів.

Перерахування стягувачеві суми меншої, ніж зазначена у резолютивній частині судового рішення (виконавчому документі), не вважається належним виконанням судового рішення. Предметом грошового зобов'язання є грошові кошти, виражені у відповідній валюті. Сплата (перерахування) коштів у розмірі меншому, ніж зазначена у резолютивній частині судового рішення (виконавчому документі), свідчить про порушення принципу належного виконання в частині предмета виконання.

Безоплатна передача земель державної, комунальної власності у приватну власність, надання дозволів на розроблення документації із землеустрою з метою такої безоплатної передачі, розроблення такої документації під час дії воєнного стану
Постанова КЦС ВС від 27.07.2019 у справі № 392/856/22

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» доповнено розділ X Перехідних положень Земельного Кодексу України пунктом 27, підпункт 5 якого передбачав, що під час дії воєнного стану земельні відносини регулюються з урахуванням таких особливостей: безоплатна передача земель державної, комунальної власності у приватну власність, надання дозволів на розроблення документації із землеустрою з метою такої безоплатної передачі, розроблення такої документації забороняється.

Тлумачення вказаної норми, з урахуванням принципу розумності, свідчить, що така заборона не поширюється на випадки виконання рішення суду, яке набрало законної сили.

Щодо зняття арешту з неподільної речі

Постанова ОП КЦС ВС від 07.11.2022 у справі № 725/7187/19

Застосування способу захисту права чи інтересу не має відбуватися шляхом порушення прав та/або інтересів інших суб'єктів приватних відносин.

Норма частини першої статті 59 Закону України «Про виконавче провадження» розрахована на ті випадки, за яких вимогу про визнання права власності та про зняття з нього арешту заявляє особа, яка є одноосібним власником або співвласником подільної речі.

Очевидно, що нерозумним було б тлумачення, яке б допускало можливість для одного із співвласників в спільній сумісній власності вимагати зняття арешту із неподільної речі в цілому чи навіть допускати конструкцію зняття арешту із «частки в спільній сумісній власності». Права та інтереси іншого співвласника в спільній сумісній власності на неподільну річ мають захищатися шляхом виплати компенсації.

Захист прав та інтересів співвласника рухомої неподільної речі, який не є боржником

Постанова КЦС ВС від 11.12.2023 у справі № 463/13099/21

Законодавець в ЦК України, як основному регуляторі приватних відносин, передбачив у частині другій статті 366 ЦК України механізм звернення стягнення на частку в праві спільної часткової власності на неподільну річ. Очевидно, що такий механізм може бути реалізованим у тому разі, якщо боржник у виконавчому провадженні (співвласник рухомої неподільної речі), з урахуванням вимог доброї совісті, **повідомив виконавця та/або кредитора (стягувача) про наявність правового режиму спільної часткової власності на рухому неподільну річ.**

У разі якщо боржник не повідомив виконавця та/або кредитора (стягувача) про правовий режим спільної часткової власності на рухому неподільну річ і відбулося звернення стягнення на рухому неподільну річ (продаж на торгах, передача стягувачу), то **права та інтереси іншого співвласника (-ів), який (які) не є боржником (-ами), у спільній частковій власності на рухому неподільну річ мають захищатися шляхом виплати компенсації від недобросовісного співвласника, який не повідомив виконавця та/або кредитора (стягувача) про наявність правового режиму спільної часткової власності на рухому неподільну річ.**

Зловживання правами у виконавчому провадженні (штучне створення спору)

Постанова КЦС ВС від 06.03.2024 у справі № 2-3185/2010

Апеляційний суд вказав, що цивільно-правовий інструментарій не повинен використовуватися заінтересованою особою для створення перешкод у визначенні частки боржника ОСОБА_1 і, як наслідок, для унеможливлення виконання судового рішення. При цьому боржник ОСОБА_1 не оскаржувала ухвали Хмельницького міськрайонного суду від 23 травня 2023 року, якою визначено її частку у спільному майні (автомобілів та квартири).

Хоча частки у майні (автомобілях і квартирі), яке належить боржнику ОСОБА_1 та ОСОБА_2, не визначені, проте з урахуванням презумпції рівності часток у праві спільної сумісної власності подружжя, тривалого невиконання (протягом майже тринадцять років) додаткового рішення Хмельницького міськрайонного суду від 24 грудня 2010 року у справі № 2-3185/2010, відсутності майна у боржника ОСОБА_1, існують підстави для визначення належної боржнику частки у спільному майні подружжя, яким вона володіє спільно з ОСОБА_2, у розмірі 1/2.

За таких обставин апеляційний суд зробив обґрунтований висновок, що ОСОБА_2 зловживає своїми процесуальними правами, «вживає право на зло» та намагається штучно створити видимість існування спору щодо майна, яке є предметом подання державного виконавця (автомобілів та квартири). Тому правильно вважав, що подання державного виконавця про визначення частки боржника ОСОБА_1 у спільному майні (автомобілів та квартири) підлягає вирішенню у порядку розділу VI «Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень у цивільних справах та рішень інших органів (посадових осіб)» ЦПК України.

Чи можна створювати створення переваги у черговості розподілу стягнутих з боржника грошових сум у виконавчому провадженні?

Постанова КЦС ВС від 07.08.2024 у справі № 501/3714/22

Касаційний суд зауважує, що учасники цивільного обороту доволі часто намагаються використовувати правомірний цивільно-правовий інструментарій (зокрема, позов про стягнення аліментів) для унеможливлення чи ускладнення виконання судового рішення про стягнення боргу, тобто з неправомірною метою, не для забезпечення визначеності в приватних відносинах, захисту прав та інтересів. Очевидно, що суд не є місцем для «безцеремонної процесуальної гри».

Касаційний суд акцентує увагу, що якщо «пов`язані» чи «афілійовані» особи, наприклад, родичі, колишні члени подружжя, ініціюють, зокрема, справу про стягнення аліментів для унеможливлення чи ускладнення виконання судового рішення, формування пасиву (боргів), виключення певного майна з під звернення стягнення на час виконання судового рішення, якщо стягнення аліментів направлене на недопущення звернення стягнення на майно боржника, створення переваг у черговості розподілу стягнутих з боржника грошових сум, такі учасники діють очевидно недобросовісно та зловживають правами стосовно кредитора (стягувача). Тому в такому разі відбувається використання позову про стягнення аліментів не для захисту прав та інтересів, і судові рішення стосується прав та/або інтересів кредитора (стягувача).

Трохи про борг та фраздаторний правочин

Постанова КЦС ВС від 24.07.2024 у справі № 362/2740/22

Касаційний суд зауважує, що залежно від підстави виникнення зобов'язання вони поділяються на договірні і недоговірні. Договірне зобов'язання - виникає на підставі договору, який виражає загальну волю сторін на досягнення цивільно-правових результатів майнового чи немайнового характеру. Натомість недоговірне зобов'язання - виникає на підставі або правомірних односторонніх дій особи (правочинів чи юридичних вчинків), або неправомірних дій особи, наслідки за якими настають незалежно чи, навіть, всупереч їх волі. На відміну від договірних зобов'язань, зміст та наслідки недоговірних, як правило, визначаються імперативними приписами актів цивільного законодавства. Хоча це не виключає й застосування автономного регулювання на підставі договору (наприклад договір про відшкодування шкоди). До недоговірних зобов'язань відноситься, зокрема: зобов'язання з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави; реституційні зобов'язання; субсидіарні зобов'язання.

Зміст як договірного, так і недоговірного зобов'язання складають права та обов'язки його суб'єктів. Суб'єктивне право, що належить управомоченій стороні у зобов'язанні, йменується правом вимоги, а суб'єктивний обов'язок зобов'язаної сторони називається боргом.

Касаційний суд підкреслює, що недійсність фраздаторного правочину в позаконкурсному оспорюванні має гарантувати інтереси кредитора (кредиторів) як договірного, так і недоговірного зобов'язання «через можливість доступу до майна боржника», навіть і того, що знаходиться в інших осіб. Метою позаконкурсного оспорювання є повернення майна боржнику як в договірному, так і недоговірному зобов'язанні задля звернення на них стягнення, тобто, щоб кредитор опинився в тому положенні, яке він мав до вчинення фраздаторного правочину.

Які межі застосування конструкції фраздаторного правочину?

Постанова КЦС ВС від 14.08.2024 у справі № 504/112/22

Касаційний суд зауважує, що цей суд неодноразово аналізував конструкцію фраздаторного правочину, тобто правочину, який вчиняється на шкоду кредитору для уникнення чи унеможливлення, зокрема, сплати боргу (коштів, збитків, шкоди) або виконання судового рішення про стягнення боргу (коштів, збитків, шкоди), що набрало законної сили, чи виконавчого напису;

Недійсність фраздаторного правочину в позаконкурсному оспорюванні має гарантувати інтереси кредитора (кредиторів) «через можливість доступу до майна боржника», навіть і того, що знаходиться в інших осіб.

Мета позаконкурсного оспорювання фраздаторного правочину досягається для того, щоб кредитор міг задовольнити своє право вимоги, тобто щоб відбулося погашення боргу боржником.

Очевидно, що коли кредитор вже звернув стягнення на майно для задоволення свого права вимоги і погашення боргу боржника, то конструкція фраздаторного правочину не може бути застосована.

Верховний
Суд

Трохи про приватне право:
<https://t.me/glossema>

Дякую за увагу!